

INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNING LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI

Tajimuratova Shaxnoza Saginbaevna

Berdaq nomidagi Qaraqalpaq Davlat Universiteti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21037393>

Anotatsiya. Bu maqolada integrativ yondashuv asosida talabalarning liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish haqida so'z etilgan.

Kalit so'zlar: Integrativ yondashuv, talaba-yoshlar, liderlik kompetensiyalari, shaxsiy rivojlanish, kasbiy tayyorgarlik.

THE CONTENT OF DEVELOPING STUDENTS' LEADERSHIP COMPETENCIES BASED ON AN INTEGRATIVE APPROACH

Abstract. This article discusses the content of developing students' leadership competencies based on an integrative approach and the development of leadership competencies.

Keywords: Integrative approach, students-youth, leadership competencies, personal development, professional training

СОДЕРЖАНИЕ РАЗВИТИЯ ЛИДЕРСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА

Аннотация. В данной статье рассматривается содержание развития лидерских компетенций учащихся на основе интегративного подхода и развитие лидерских компетенций.

Ключевые слова: Интегративный подход, учащиеся-молодежь, лидерские компетенции, личностное развитие, профессиональная подготовка

San'atning inson hayotidan o'rni haqida ko'plab dalillar keltirish mumkin. Masalan, Aleksandr hali yosh bolaligidayoq uning fe'l-atvorida bo'lg'usi mashhur jahongir inson ifodalanib turar ekan. Uning romantik kayfiyati – sog'lom rasionalizm bilan, sevgi ehtiyoji qat'iyatligi, jangovarligi va zo'ravonlikka moyilligi bilan birga yashar edi.

Kunlarning birida u buyuk Timotiyning harbiy qo'shig'ini tinglab bo'lishi bilanoq, qilichini yalang'ochlab, jangga shay holatda tayyor bo'lgan ekan.

Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalarning **liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish** ta'lim tizimining muhim strategik vazifalaridan biri sanaladi. Chunki jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida tashabbuskor, ijodkor, mustaqil fikrlaydigan, jamoani boshqara oladigan yosh kadrlarni tayyorlash zaruriyati ortib bormoqda. Bu jarayonni samarali tashkil etishda **integrativ yondashuv** asosiy metodologik asos sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

1. Pedagogik shart-sharoitlarning mohiyati

Pedagogik shart-sharoitlar — bu o'quv jarayonida talabalarning faoliyatini, shaxsiy rivojini, mustaqil fikrlashini va ijtimoiy faolligini ta'minlovchi tashkiliy, mazmuniy, metodik hamda motivatsion omillar majmuidir. Integrativ yondashuv sharoitida ushbu shart-sharoitlar turli fanlar, faoliyat turlari, hamkorlik va ijodkorlik jarayonlarini uyg'unlashtirish orqali yaratiladi.

2. Asosiy pedagogik shart-sharoitlar

1. **Ta'lim mazmunining integratsiyalashuvi** – talabalarga liderlik bilan bog'liq nazariy bilimlar faqat alohida fanlarda emas, balki ijtimoiy fanlar, san'at, madaniyat, kommunikatsiya, boshqaruv va psixologiya yo'nalishlari o'rtasida uzviy bog'liqlikda berilishi.

Masalan, "Madaniyat menejmenti", "Psixologiya", "Pedagogika" va "Kasbiy mahorat" fanlarida liderlik kompetensiyalari bir-birini to'ldiruvchi komponentlar sifatida o'rganilishi.

2. **Faol ta'lim metodlarini joriy etish** – treninglar, interfaol mashg'ulotlar, "rol o'yinlari", keys-stadi, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish orqali talabalar liderlik vaziyatlarini amaliy tahlil qilishi.

3. **Talabalarining o'zini o'zi boshqarish tizimini rivojlantirish** – guruh rahbarligi, talaba kengashlari, ijodiy jamoalar va loyihalar orqali talabalarni tashabbus ko'rsatishga undovchi muhit yaratish.

4. **Psixologik qo'llab-quvvatlash muhiti** – talabalarining o'z kuchiga ishonchi, ijtimoiy moslashuvchanligi, kommunikativ malakasi, stressga bardoshliligi va ijobiy motivatsiyasini shakllantirish uchun trening va maslahatlar tizimini yo'lga qo'yish.

5. **O'qituvchi shaxsining liderlik namunasi** – pedagogning o'zi liderlik kompetensiyalariga ega bo'lishi, talabalarga shaxsiy namuna ko'rsatishi, ularni ilhomlantiruvchi, rag'batlantiruvchi yetakchi sifatida faoliyat yuritishi.

6. **Ta'lim muhitining innovatsionligi** – raqamli texnologiyalar, virtual treninglar, onlayn hamkorlik platformalari, kreativ laboratoriyalar orqali integrativ o'qitish muhitini tashkil etish.

Muhim xususiyat modulli tizimning asosiy yo'nalishi talabalar amaliyotiga qaratilgan, shu jumladan tadqiqot ham. Modul talabaga tez va samarali harakat qilish imkonini beradi. Konseptual bilimlarni birlashtirgan holda, bir darajadan boshqasiga bir yo'nalish va amaliy ko'nikmalar nazarda tutiladi. Shuning uchun magistr darajasida modulli tashkilot o'quv jarayoni individual magistrlik dasturi (mavzu) bilan bog'liq bo'lishi kerak magistrlik dissertatsiyasi). Yevropa Oliy ta'lim hududida modulga murojaat qilinadi. Shuning uchun bir nechta kurslar (fanlar)da modul ma'lum bir yaxlit ko'rinishni hosil qiladi. Mavzu maydoni va ma'lum vakolatlar rivojlantirish imkonini beradi, deb talaba u mavzu bilan emas, balki talabaning o'quv natijasiga erishishi bilan belgilanadi..

1. Integrativ yondashuv mazmunining mohiyati

Integrativ yondashuv asosida talabalarda liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishning mazmuni, avvalo, **shaxsning kognitiv (bilim), emotsional (his-tuyg'u) va ijtimoiy-amaliy (xulq-atvor)** jihatlarini uyg'un shakllantirishga qaratiladi. Bunda liderlik nafaqat boshqalarni boshqarish qobiliyati, balki jamoaviy hamkorlik, empatiya, tashabbuskorlik, mas'uliyatlilik va muammolarni hal etish qobiliyatlarining bir butun majmuasi sifatida qaraladi. 2.2-jadval

2. Integrativ yondashuv asosidagi liderlik kompetensiyasining tarkibiy qismlari

Komponent	Mazmuni	Integratsiya yo'nalishi
Kognitiv komponent	Liderlik nazariyasi, boshqaruv psixologiyasi, kommunikativ strategiyalar, konfliktologiya bo'yicha bilimlarni egallash	Pedagogika, psixologiya, menejment, kommunikatsiya fanlari bilan bog'lanish

Motivatsion komponent	O'zini anglash, shaxsiy maqsad qo'yish, ijobiy motivatsiya, ichki yetakchilik hissini rivojlantirish	Psixologiya, madaniyatshunoslik, ma'naviyat asoslari bilan uyg'unlik
Amaliy-kommunikativ komponent	Jamoa bilan ishlash, muloqot madaniyati, qaror qabul qilish, nizolarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish	Ijtimoiy psixologiya, kommunikatsiya, pedagogik amaliyot
Refleksiv komponent	O'z faoliyatini tahlil qilish, mustaqil baholash, rivojlanish strategiyasini belgilash	Faoliyat nazariyasi, psixologik diagnostika, o'zini boshqarish metodlari

3. Liderlik kompetensiyasini rivojlantirish mazmunining asosiy yo'nalishlari

1. **Nazariy tayyorgarlik yo'nalishi** – talabalarga liderlik mohiyati, turlari, yetakchilik uslublari, jamoani boshqarish tamoyillari haqida ilmiy-nazariy bilimlarni berish.

2. **Psixologik-pedagogik tayyorgarlik yo'nalishi** – shaxslararo muloqot, hissiy intellekt, empatiya, stressni boshqarish, ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini shakllantirish.

3. **Amaliy faoliyat yo'nalishi** – turli ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish, rol o'yinlar, treninglar, muammoli vaziyatlar orqali liderlik holatlarini modellashtirish.

4. **Ijtimoiy hamkorlik yo'nalishi** – talabalarni jamoaviy qaror qabul qilish, hamkasblar bilan hamkorlik qilish, mas'uliyatni bo'lishish jarayonlariga jalb etish.

5. **Innovatsion faoliyat yo'nalishi** – axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan, raqamli platformalardan foydalanib, zamonaviy liderlik ko'nikmalarini shakllantirish.

Talabalar mustaqil ishining muhim usuli darslik, o'quv qo'llanma, ma'lumotnoma adabiyotlar bilan ishlash hamda Internet resurslaridan foydalanishdir. Kitob va Internet resurslari bilan ishlash ko'nikmalari insonning umumiy madaniyatini, fikrlash mantig'ining rivojlanish darajasini, dunyoqarashning shakllanishini, bilimdonligini, axborot oqimiga yo'naltirilganligini aks ettiradi. Ta'limning kredit tizimi sharoitida yuqori stavkalar, katta miqdordagi ma'lumotlar va oliy o'quv yurtida dastur materiallarini o'rganishga kompleks yondashuv talabani mustaqil, samarali va tezkor harakat qilishiga olib keladi.

Ushbu ish jarayonida matnni o'qish, asosiy narsani ta'kidlash, tahlil qilish, taqqoslash, sintez qilish, ko'rib chiqilgan masalaning amalda qo'llanilishini baholash ko'nikmalari rivojlanadi. Axborotni o'rganish natijasi uning ma'lum bir shaklda taqdim yetilishi bo'lishi kerak.

Yozma ravishda - mavhum sharh, insho, tezis shaklida; og'zaki-taqdimot, hisobot, munozara shaklida. Mustaqil ish jarayonida talabalar o'z faoliyatlarini aniq tashkil etish ko'nikmalarini ham yegallaydilar, kelgusi ish jarayonida o'z-o'zini tarbiyalash masalalari bilan doimo shug'ullanishlari kerakligini anglab yetadilar.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, integrativ yondashuv asosida liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish — talabani faqat yetakchi qilib tarbiyalash emas, balki uni o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy muhitga moslashuvchan, mas'uliyatli va tashabbuskor shaxs sifatida shakllantirish demakdir. Oliy ta'lim muassasalarida ushbu metodologiyani keng joriy etish uchun o'quv rejalari mazmunini qayta ko'rib chiqish va talabalarning mustaqil loyihalar ustida ishlash tizimini integratsiyalash maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдурахмонов М., Рахмонов Н. Маданиятшунослик. Ўқув қўлланма, тўлдирилган ва қайта ишланган иккинчи нашри. Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти. –Тошкент: 2015.
2. Пугаченкова Г.А., Ремпел Л.И. История искусств Узбекистана. С древнейших времен до середины девятнадцатого века. –Москва: Искусство, 1965.
3. Тўраев Ф. Бухоро муғаннийлари. –Тошкент: Фан, 2009.
4. Шахермайр Ф. Александр Македонский. –Москва: Терра-Книжный клуб, 1999.
5. Европейский кредит тизими (ЕСПС). - Алматы-2003. — 150 С.
6. Ефимов А. Б. Олей беккув юртлар как математик притчаалар дхалплами. 2006. - 250 п.